

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตและระบบวัฒนธรรม

ความหมายของวิถีชีวิต

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546 : 1075) ให้ความหมายของ วิถีชีวิตว่า ทางดำเนินชีวิต เช่น วิถีชีวิตชาวบ้าน

งามพิศ สัตย์สงวน (2545: 10) กล่าวว่า นักมานุษยวิทยาส่วนมากเห็นพ้องต้องกันว่า “วัฒนธรรม คือ แนวทางหรือวิธีการในการแก้ปัญหาพื้นฐานต่างๆ ของสังคม ทำให้สมาชิกของสังคมมีชีวิตอยู่ได้” การนิยามวัฒนธรรมดังกล่าว จะทำให้ได้วัฒนธรรมระบบต่างๆ หรือได้วัฒนธรรมในความหมายวิถีชีวิตหรือชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ทุกด้าน

วิถีชีวิตในความหมายหนึ่ง คือ ระบบวัฒนธรรม ซึ่งระบบวัฒนธรรมแต่ละด้านนั้น มีหน้าที่ตอบสนองความต้องการจำเป็นของมนุษย์ให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่รอดได้ โดยแต่ละสังคมย่อมมีแนวทางหรือวิถีชีวิตบางอย่างที่แตกต่างกันและอาจจะเหมือนกันในบางส่วน

วัฒนธรรมและความต้องการจำเป็นของมนุษย์

งามพิศ สัตย์สงวน (2543 : 46 - 47) กล่าวว่า เราควรมองวัฒนธรรมว่า เป็นหนทางต่างๆ หรือเป็นแบบแผนพฤติกรรมต่างๆ ที่มีขึ้นเพื่อสนองความต้องการจำเป็น (needs) ของมนุษย์ในการเอาชีวิตรอด มันเป็นวิธีการในการแก้ปัญหาพื้นฐานต่างๆ ของชีวิต ที่กลุ่มคนกลุ่มต่างๆ ต้องจัดการหรือแก้ไขเพื่อสมาชิกของสังคมจะมีชีวิตรอดอยู่ได้ เมื่อความต้องการจำเป็นของมนุษย์ได้รับการตอบสนอง มนุษย์โดยทั่วไปไม่มีความต้องการจำเป็นอยู่ 3 ประการคือ

1) มนุษย์มีความต้องการจำเป็นวัตถุสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ (biological needs) คือ ต้องการปัจจัย 4 นั้นเอง สิ่งจำเป็นพื้นฐานสำหรับมนุษย์เพื่อมีชีวิตอยู่รอดได้คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ วัฒนธรรมที่สนองความต้องการจำเป็นด้านนี้ของมนุษย์ คือ เทคโนโลยีต่างๆ ที่มนุษย์ต้องอาศัยมันเพื่อสร้างบ้าน ผลิตสิ่งของต่างๆ เช่น เสื้อผ้า เครื่องทำมาหากินและยารักษาโรค

2) มนุษย์มีความต้องการจำเป็นทางสังคม (social needs) ซึ่งมีรากฐานมาจากชีวภาพ เช่น จำเป็นต้องมีทั้งเพศหญิงเพศชายเพื่อผลิตลูกหลานได้ มนุษย์เราเกิดมาเป็นทารกที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ และต้องใช้เวลานานกว่าจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ช่วยเหลือตัวเองได้ (ตรงข้ามกับสัตว์หลายชนิดที่ช่วยเหลือตัวเองได้เมื่อแรกเกิด และมีระยะเวลาในการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วในเวลาอันสั้น จึงพึ่งตนเองได้ไม่ต้องอาศัยพ่อแม่อีกต่อไป) ดังนั้นมนุษย์จึงต้องมีการจัดระเบียบต่างๆ เพื่อทำให้เกิดความร่วมมือกัน มีการแบ่งงานกันทำเพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานที่จำเป็นในการมีชีวิตอยู่รอด ส่วนของวัฒนธรรมที่สนองความต้องการจำเป็นด้านนี้ของมนุษย์ คือ การจัดระเบียบทางสังคม (social organization)

3) มนุษย์มีความต้องการจำเป็นด้านจิตใจ (psychological needs) ซึ่งมีรากฐานมาจากชีวภาพเช่นกัน มนุษย์มีสมองขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อมีชีวิตอยู่รอดได้ มนุษย์จำเป็นต้องฉลาดกว่าสัตว์อื่นๆ เพราะเราวิ่งไม่เร็ว และไม่มีเขี้ยวเล็บเป็นอาวุธป้องกันตัว มนุษย์จึงจำเป็นต้องเรียนรู้สิ่งต่างๆ มากมาย และต้องหาทางจัดการกับเหตุการณ์สำคัญต่างๆ ที่ไม่สามารถควบคุมได้ เช่น ครอบครัวยุติ โศกภัยไข้เจ็บ ความตาย

ความลึกลับต่างๆ ความคิดเกี่ยวกับนรกสวรรค์และโลกหน้า มนุษย์จำเป็นต้องจัดการกับปัญหาเหล่านั้น เพื่อมีกำลังใจในการต่อสู้ชีวิตต่อไป วัฒนธรรมด้านสนองความต้องการจำเป็นด้านนี้ของมนุษย์ คือ ระบบความเชื่อ (ideology)

ปัญหาพื้นฐานของมนุษย์และวัฒนธรรมด้านต่างๆ

งามพิศ สัตย์สงวน (2543 : 47 - 48) กล่าวว่า ประชากรในกลุ่มหรือสังคมต่างๆ ต้องแก้ปัญหาพื้นฐานหลายอย่าง และต้องดำเนินการแก้ไขโดยวัฒนธรรมส่วนต่างๆ ปัญหาพื้นฐานของมนุษย์มีดังนี้

1) ปัญหาเกี่ยวกับความต้องการทางเพศและการควบคุมเพศสัมพันธ์ วัฒนธรรมที่จัดการด้านนี้ คือ ระบบเครือญาติ (kinship)

2) ปัญหาปากท้อง การหาอาหาร เพื่อให้ได้มาซึ่ง อาหาร น้ำ เครื่องมือเครื่องใช้จำเป็นสำหรับชีวิต วัฒนธรรมด้านที่จัดการกับปัญหานี้ คือ การจัดระเบียบเศรษฐกิจ (economic organization) หรือระบบเศรษฐกิจ

3) ปัญหาเกี่ยวกับความขัดแย้งและการควบคุมทางสังคม เพื่อทำให้เกิดความสามัคคี มีระเบียบสังคม วัฒนธรรมที่เข้าจัดการปัญหานี้ คือ การจัดระเบียบทางการเมือง (political organization) หรือระบบการเมืองการปกครอง

4) ปัญหาในการอบรมสั่งสอนสมาชิกใหม่ของสังคม วัฒนธรรมที่จัดการกับปัญหาด้านนี้ คือ การขัดเกลาทางสังคม (socialization) และระบบการศึกษา

5) ปัญหาเกี่ยวกับความลึกลับ อำนาจเหนือธรรมชาติ ภูตผีปีศาจ พระเจ้า วัฒนธรรมที่เข้าจัดการปัญหานี้คือ ศาสนาและระบบความเชื่อ

6) ปัญหาเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บสุขอนามัย วัฒนธรรมด้านที่เข้าจัดการกับปัญหานี้ คือ การแพทย์และสาธารณสุข

7) ปัญหาเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบสัญลักษณ์ในการสื่อสารติดต่อกัน ส่วนวัฒนธรรมที่จัดการกับปัญหานี้ คือ ระบบสื่อสาร

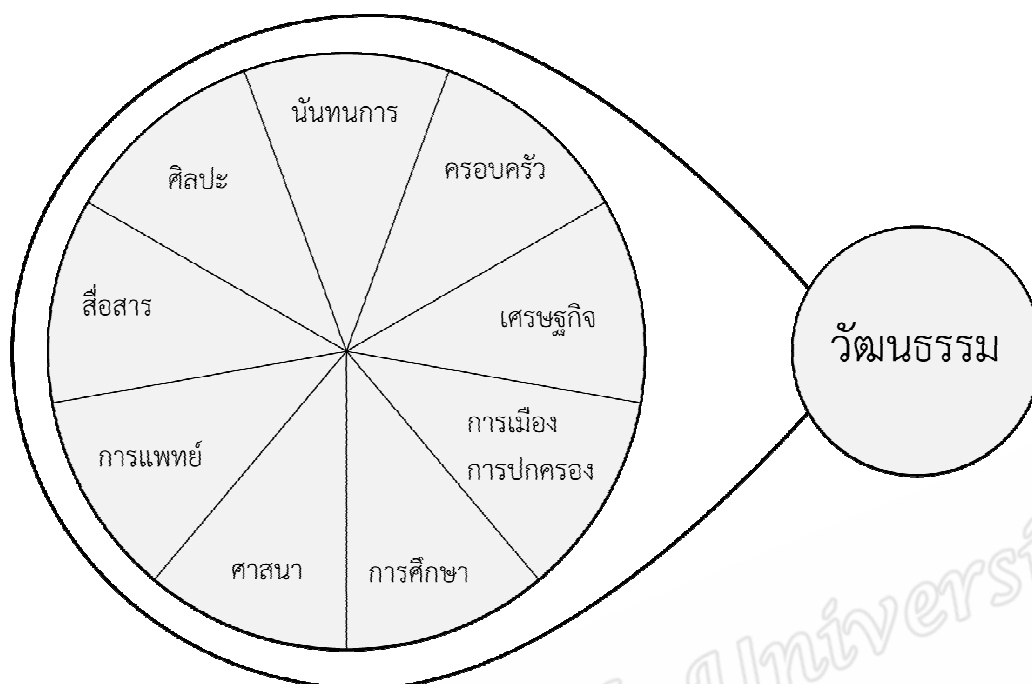
8) ปัญหาเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์และความต้องการแสดงออกของมนุษย์ วัฒนธรรมด้านที่เข้าจัดการกับปัญหานี้ คือ ศิลปะ

9) ปัญหาเกี่ยวกับการพักผ่อนหย่อนใจ การใช้เวลาว่างของมนุษย์ วัฒนธรรมด้านที่จัดการกับปัญหานี้ คือ นันทนาการ

ระบบวัฒนธรรม

งามพิศ สัตย์สงวน (2543 : 50) กล่าวว่า วัฒนธรรม คือ หนทางหรือวิธีต่างๆ ในการแก้ปัญหาพื้นฐานของสังคมมนุษย์ วิธีแก้ปัญหาแต่ละอย่าง ทำให้ได้วัฒนธรรมแต่ละด้านหรือได้ระบบวัฒนธรรมต่างๆ ดังแผนภูมิ

แผนภาพ 1 ระบบวัฒนธรรม

ที่มา : งามพิศ สัตย์สงวน (2543 : 50)

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงมี 2 ประเภท (งามพิศ สัตย์สงวน.2545 : 12) คือ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change) และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (Culture Change)

1) การเปลี่ยนแปลงทางสังคม คือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ของคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยยึดบรรทัดฐานทางสังคมเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อกัน การเปลี่ยนแปลงทางสังคมจึงเป็นความแตกต่างในรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคนที่เข้าสัมพันธ์กัน ความแตกต่างในบทบาทของผู้เข้าสัมพันธ์ และความแตกต่างในเป้าหมายหรือการทำหน้าที่ของสถาบันทางสังคม

2) การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หมายถึง ความแตกต่างในระบบวัฒนธรรมหรือเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบย่อยของวัฒนธรรม เช่น การเปลี่ยนแปลงในระบบครอบครัวและเครือญาติ ระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมืองการปกครอง การขัดเกลาทางสังคมและการศึกษา ระบบศาสนาและความเชื่อ อุดมการณ์ ประเพณีพิธีกรรม สัญลักษณ์ สถานภาพและบทบาท โลกทัศน์ รวมทั้งวัฒนธรรมทางวัตถุด้วย เมื่อนำมาเปรียบเทียบในเวลาที่แตกต่างกันไป

ปรากฏการณ์ดังกล่าวแยกเป็นองค์ประกอบย่อยได้ 6 อย่าง (งามพิศ สัตย์สงวน 2545 : 10) ที่สัมพันธ์กัน คือ

1) กำหนดปรากฏการณ์ที่กำลังเปลี่ยนแปลง (Identity of Change) หมายถึง การกำหนดหรือบ่งชี้ปรากฏการณ์ทางสังคมที่เฉพาะที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป

2) ระดับของการเปลี่ยนแปลง (Level of Change) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในระดับต่างๆ 6 ระดับ

2.1) ระดับปัจเจกชน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในทัศนคติ ความเชื่อความหวัง แรงจูงใจ และเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชน

2.2) กลุ่มคน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในแบบแผนพฤติกรรมของความสัมพันธระหว่างกันในกลุ่มต่างๆ

2.3) ระดับองค์กร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างและการทำหน้าที่ขององค์กร หรือการเปลี่ยนแปลงในระบบต่างๆ ขององค์กร

2.4) ระดับสถาบัน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในแบบแผนต่างๆของสถาบันของสังคมประเภทต่างๆ

2.5) ระดับชุมชน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในชุมชนชนบทหรือชุมชนเมือง

2.6) ระดับสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงระบบชนชั้นหรือโครงสร้างทางสังคม

3) ระยะเวลาของการเปลี่ยนแปลง (Duration of Chang) หมายถึง ระยะเวลาการเปลี่ยนแปลงสั้นๆหรือระยะยาว

4) ทิศทางของการเปลี่ยนแปลง (Direction of Chang) หมายถึงตัวบ่งชี้ของการเปลี่ยนแปลงว่าพัฒนาก้าวหน้าหรือเสื่อมลง แบบแผนการเปลี่ยนแปลงอาจจะเป็นวงจรหรืออาจจะเป็นการปฏิรูปหรือปฏิวัติ

5) ขนาดน้ำหนักของการเปลี่ยนแปลง (Magnitude) มี 3 ระดับ คือ เปลี่ยนแปลงน้อย ไม่ได้เปลี่ยนโครงสร้าง เปลี่ยนแปลงมากขึ้น และเป็นการปฏิวัติ เปลี่ยนแปลงมากเพราะเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม

6) อัตราการเปลี่ยนแปลง (Rate of Chang) หมายถึง เปลี่ยนแปลงช้าๆหรือรวดเร็ว หรืออย่างต่อเนื่องไปเรื่อย

ทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่นิยม (Structural Functionalism)

ทฤษฎีนี้พัฒนาโดย A.R. Radcliffe – Brown ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจาก Emile Durkheim บอกว่า นักสังคมวิทยาควรเน้นศึกษาสังคมไม่ใช่ปัจเจกชน เพราะปรากฏการณ์ทางสังคมอยู่นอกตัวมนุษย์ เช่น หน้าที่ของศาสนา อยู่ตรงที่มันทำให้เกิดเสถียรภาพทางสังคมขึ้น ไม่ใช่เพราะทำหน้าที่ทางจิตวิทยาสำหรับปัจเจกบุคคล Emile Durkheim ให้ความสนใจกับเสถียรภาพทางสังคมซึ่งคือ กลไกที่ทำให้ส่วนต่างๆของสังคมมารวมกันและคงอยู่ตามเวลา Emile Durkheim ให้อิทธิพลกับ Radcliffe – Brown ต่อมา Radcliffe – Brown ให้ความคิดว่าบรรทัดฐานต่างๆ รวมทั้งค่านิยมความรู้สึกและพิธีกรรมต่างๆ มีอำนาจเหนือปัจเจกบุคคลและมันช่วยยึดสังคมเข้าไว้ด้วยกัน

สิ่งที่ Radcliffe – Brown ให้อิทธิพลในมานุษยวิทยา คือ ความคิดที่ว่าระบบสังคมต่างๆประกอบไปด้วยโครงสร้างและกิจกรรมต่างๆ โครงสร้างทางสังคม คือ แบบแผนที่อยู่ได้นาน โดยประชากรมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โครงสร้างจะได้มาจากการกระทำระหว่างกันทางสังคม จากบรรทัดฐานและกฎเกณฑ์ต่างๆ ของพฤติกรรม (งามพิศ สัตย์สงวน, 2543 : 63 - 64)

ทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่นิยม เป็นการมองสังคมส่วนรวมว่าเป็นระบบหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยส่วนหรือระบบต่างๆ ที่ยึดเหนี่ยวและมีความสัมพันธ์กัน การเปลี่ยนแปลงอาจจะเกิดหรือเริ่มต้นได้ในทุกส่วนและส่งผลกระทบต่อส่วนอื่นๆ

การที่สังคมดำรงอยู่ได้ สังคมจะต้องมีโครงสร้างทำหน้าที่สำคัญต่างๆในสังคม ทุกสังคมจะต้องสร้างระเบียบกฎเกณฑ์ กำหนดสิทธิหน้าที่และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่างๆในสังคม ตลอดจนมีการจัดระเบียบในเรื่องต่างๆ เช่น ระบบการผลิต ครอบครัว การเมือง การรักษาความสงบเรียบร้อย ศาสนา และความยุติธรรม ฯลฯ กล่าวอีกนัยหนึ่ง สังคมสร้างสถาบันต่างๆขึ้นมาเพื่อให้ชีวิตสังคมดำรงอยู่ต่อไปได้

โครงสร้างทางสังคม เหมือนกลไกที่ทำงานเพื่อประโยชน์ของสังคมและอยู่ร่วมกันของมนุษย์ โดยปกติแล้ว การทำงานของกลไก เหล่านี้เป็นผลให้สังคมอยู่ในสภาพสมดุลเคลื่อนที่ (moving equilibrium) กล่าวคือ ทุก ส่วนหรือสถาบันสังคมจะปรับตัวเข้าหากันตามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมทั้งทางสังคมและ ภูมิศาสตร์ แต่ละสถาบันจะทำหน้าที่ของตน ซึ่งเป็นการสนองความต้องการของสถาบันอื่นๆ และสังคม ส่วนรวม แต่ก็ไม่มีสังคมใดที่ส่วนประกอบหรือสถาบันต่างๆสามารถทำหน้าที่ได้โดยสมบูรณ์ทุกประการ (สุพัตรา สุภาพ, 2540 : 122 - 123)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

อุทัย เอกสะพัง และคณะ (2547) ได้ศึกษาเรื่อง วัฒนธรรมในการดำรงชีวิตตามวิถีชาวพุทธในสาม จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของชาวไทยพุทธ และศึกษาอิทธิพลที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ศึกษาแนวทางส่งเสริมวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่า

1) วัฒนธรรมในการดำรงชีวิตตามวิถีพุทธสี่ด้าน ได้แก่ ด้านคติธรรม ด้านเนติธรรม ด้านวัตรธรรม และด้านสหธรรม มีผลต่อการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันเป็นอย่างมาก

2) อิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวไทยพุทธในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่งผลต่อความเป็นอยู่ของคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธ อิทธิพลทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น การใช้ภาษา การแต่งกาย การรวมกลุ่มอยู่อาศัยในชนบท การก่ออาชญากรรมทำให้ส่งผลต่อความไว้วางใจ ความสามัคคี และการร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ และอิทธิพลทางเศรษฐกิจซึ่งสัมพันธ์กับการเมืองและสังคม จึงทำให้คนใน แถบนี้ ไม่มีงานทำ รายได้น้อย จึงก่อให้เกิดปัญหาต่างๆขึ้นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

3) แนวทางการส่งเสริมเกี่ยวกับวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตของชาวไทยพุทธในสามจังหวัดชายแดน ภาคใต้ ได้แก่ การปรับบทบาทของรัฐให้มีองค์กรทางวัฒนธรรมเพื่อเข้าถึงประชาชนในระดับท้องถิ่นได้ จัดสรรงบประมาณเพื่อจัดกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรม และโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนเพื่อความ สันติสุข และ ฯลฯ

อุทัย เอกสะพัง และคณะ (2548) ได้ศึกษาเรื่อง จริยธรรมในการดำเนินชีวิตของชาวไทยพุทธใน สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาจริยธรรมในการดำเนินชีวิต ของชาวไทยพุทธในสาม จังหวัดชายแดนภาคใต้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น และศึกษาคุณค่าทางจริยธรรม ศึกษาแนวทางพัฒนาและส่งเสริม จริยธรรม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน จำนวน 30 ชุมชน ๆ ละ 10 คน ได้ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 300 คน ซึ่งอาศัยอยู่ในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส เก็บข้อมูลโดยการสนทนา กลุ่มย่อย (Focus Group) และตอบแบบสอบถาม (Questionnaire) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ความ สอดคล้องเชิงเนื้อหา จากผลการสัมภาษณ์และวิเคราะห์ค่าความสอดคล้องของความคิดเห็นในแต่ละข้อคำถาม จากแบบสอบถาม จัดสัมมนาเพื่อรับฟังข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ นำสรุปเป็นผลการวิจัยได้ ดังนี้

1) จริยธรรมในการดำเนินชีวิตตามวิถีชาวพุทธมีสามระดับขั้น ได้แก่

จริยธรรมขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การปฏิบัติตามศีล 5 ประการ คือ งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ งดเว้นจากการ ลักทรัพย์ งดเว้นจากการประพฤตินอกใจ งดเว้นจากการพูดปด งดเว้นจากการดื่มน้ำเมา

จริยธรรมขั้นกลาง ได้แก่ กุศลกรรมบถ 10 ประการ คือ กายสุจริตประกอบด้วย เว้นจากการฆ่าหรือ ทำร้ายผู้อื่น เว้นจากการลักขโมย และเว้นจากการประพฤตินอกใจ วจีสุจริตประกอบด้วย เว้นจากการ

พูดเท็จ เว้นจากการพูดขู่ เว้นจากการพูดคำหยาบ และเว้นจากการพูดเพื่อเจ้า และมโนสุจริตประกอบด้วย เว้นจากการคิดอยากได้ เว้นจากการคิดอาฆาต และเว้นจากการคิดไม่มีเหตุผล

จริยธรรมขั้นสูง ได้แก่ มรรคมืองค์ 8 ประการ คือ ความเห็นชอบ ความดำริชอบ การเจรจาชอบ การกระทำชอบ การเลี้ยงชีพชอบ ความพยายามชอบ ความระลึกชอบ การตั้งจิตมั่นชอบ ซึ่งจริยธรรมดังกล่าว เป็นจริยธรรมที่มาจากหลักปฏิบัติทางพุทธศาสนาที่ได้รับการปลูกฝังมาจากพ่อ-แม่ ครู-อาจารย์ และพระสงฆ์ โดยยึดหลักความเป็นคนดี และต้องการอยู่อย่างมีความสุข หากได้ปฏิบัติตามพุทธจริยศาสตร์ดังกล่าวแล้ว จะทำให้เป็นคนดีมีความสุขได้จริง

2) คุณค่าที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของชาวไทยพุทธ ทำให้เกิดคุณค่า ทั้งต่อตนเองและต่อสังคม เพราะทำให้ตนเองปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง ดีงาม มีสัมมาคารวะ เป็นแบบอย่างที่ดี เป็นที่เคารพแก่บุคคลอื่น มีความซื่อสัตย์ สุจริต และมีความสุข ส่วนคุณค่าต่อสังคม คือ ทำให้ครอบครัว ชุมชน ไปจนถึงสังคม ระดับประเทศและสังคมโลกมีประชาชนอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

3) แนวทางพัฒนาและส่งเสริมอนุรักษ์จริยธรรมในการดำเนินชีวิตของชาวไทยพุทธในสามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ ได้แก่ พ่อ-แม่ ครู-อาจารย์ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และผู้บริหารประเทศ ต้องมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังจริยธรรมให้เกิดมีขึ้น และมีองค์กรต่างๆ ทั้งภาคเอกชนและภาครัฐ สนับสนุนให้รางวัลคนดีมีศีลธรรม เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ประชาชนในทุกสังคม โดยมีเป้าหมายไปสู่สันติสุขของชาวโลกทั้งหมด

วาทิ ทรัพย์สิน (ออนไลน์, 2547) กิจกรรมทางวัฒนธรรมสะกด ผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ กล่าวว่า สถานการณ์ความไม่สงบสร้างผลกระทบต่อกิจกรรมด้านวัฒนธรรมที่ทำให้กิจกรรมด้านนี้มีลดน้อยลง เนื่องจากศิลปิน นักแสดง และเจ้าภาพ รู้สึกหวาดหวั่นไม่กล้าจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการบันเทิง เช่น งานกาชาด และงานสมโภชกาลหลักเมืองจังหวัดยะลา เพราะเกรงว่าจะกลายเป็นเป้าโจมตีของผู้ก่อความไม่สงบ

ราณี หัสสรังสี (2552) ฝนกลางไฟ : พลังชีวิต พลังใจ ห้าสิบเสียงจากผู้หญิงชายแดนใต้ เป็นหนังสือที่สัมภาษณ์ผู้หญิงหลากหลายสาขาอาชีพ เช่น ครูอาจารย์ นักวิชาการ แพทย์ พยาบาล นักพัฒนา นักอนุรักษ์ ครูสอนศาสนา นักการเมือง ข้าราชการหน่วยงานต่างๆ ผู้นำท้องถิ่น กลุ่มอาชีพ พนักงานบริษัท และเจ้าหน้าที่องค์กรเอกชน ที่อยู่หรือที่ลงมาปฏิบัติงานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยกล่าวถึงผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ หลายคนจะกล่าวถึงความกังวลเรื่องความปลอดภัยของตนเองและ/หรือครอบครัว การสัญจรไปมาต้องระมัดระวังโดยเฉพาะเวลากลางคืน การทำหน้าที่การปฏิบัติงานโดยรวมยากลำบากกว่าเดิม การที่ต้องรีบกลับจากการทำงานก่อนเวลาทำให้เวลาปฏิบัติงานมีจำกัด มีความกังวล โดยเฉพาะการปฏิบัติงานนอกสถานที่หรือการลงพื้นที่ โดยเฉพาะเวลากลางคืน ธุรกิจหลายอย่างประสบปัญหา เช่น การท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวน้อยลง แม้แต่คนที่จับจ่ายซื้อของตามตลาดนัดก็มีลดน้อยลง ร้านค้าปิดเร็วขึ้นเพราะกลางคืนมีคนมาซื้อของน้อย รวมถึงมีความหวาดระแวงระหว่างกันและกันมากขึ้น โดยเฉพาะคนที่มีศาสนาต่างกันและคนแปลกหน้า

อ้วน เจริญบุตร (2543) คุณภาพชีวิตด้านครอบครัวและชุมชนของประชาชนไทยพุทธในชุมชนชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณี บ้านพรุ ตำบลลำพะยา อำเภอเมือง จังหวัดยะลา กล่าวว่า คุณภาพชีวิตด้านครอบครัว ภาพรวมอยู่ในระดับสูง และหากแยกรายตัวชีวิตอยู่ระดับสูงมี 3 ตัว คือ 1) ความสัมพันธ์ในครอบครัว 2) การดำรงชีวิตในครอบครัว 3) การมีส่วนร่วมตัดสินใจในกิจกรรมของครอบครัว ระดับค่อนข้างสูง

มี 3 ตัว คือ 1) ความพร้อมในการสร้างครอบครัว 2) สภาพครอบครัว 3) การแสดงบทบาทหน้าที่รับผิดชอบของสมาชิก และตัวชี้วัดที่อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ คือ การรับรู้ข่าวสารของครอบครัว

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สามารถสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

แผนภาพ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรในการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวไทยพุทธ หลังเหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งแต่ พ.ศ. 2547 - พ.ศ. 2554 ศึกษากรณี หมู่ 4 ตำบลลำพะยา อำเภอเมือง จังหวัดยะลา มีตัวแปรอิสระและตัวแปรตามในการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ตัวแปรอิสระ คือ เหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. ตัวแปรตาม คือ การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต